

Výzkum učebnic na Pedagogické fakultě MU

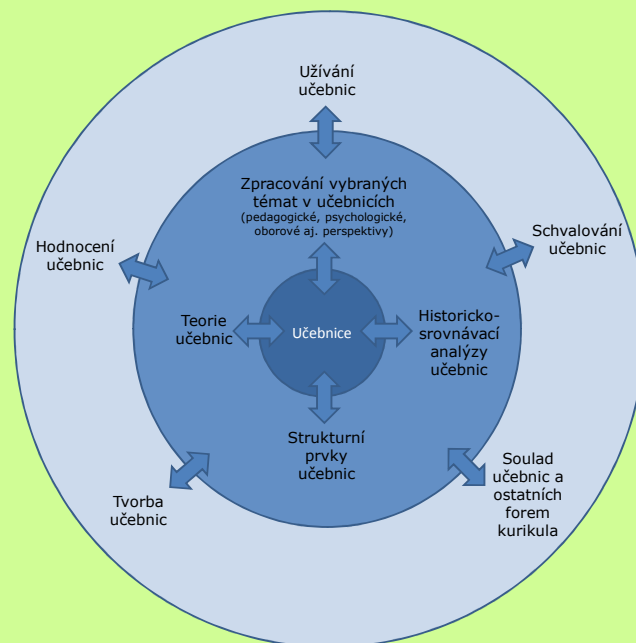
Petr KNECHT, Tomáš JANKO

Pedagogická fakulta MU

Výzkum učebnic v České republice

Učebnice jsou dlouhodobě a stabilně předmětem zájmu pedagogického výzkumu. Výzkumníci mají k dispozici četné zahraniční i domácí publikace, které analyzují funkce učebnic, ukazují, jak učebnice zkoumat a hodnotit, jak učebnice tvořit a jak s nimi pracovat (např. Mikk 2000, Průcha 1998 aj.). Učebnice, ať již v jakékoliv podobě, jsou stále součástí výuky na všech typech a stupních škol. Po liberalizaci trhu učebnic v 90. letech 20. stol. se učebnice staly atraktivním zbožím pro neustále rozšiřující se síť učebnicových nakladatelství. Počet učebnicových nakladatelství se v současnosti blíží již sedmi desítkám a počet jimi nabízených učebnic přesahuje tisíc nejrůznějších titulů. I to je jedním z důvodů, proč je třeba učebnicím věnovat zvýšenou výzkumnou pozornost.

Na učebnice lze nahlížet z mnoha pohledů – v užším kontextu lze chápat učebnici jako produkt, kurikulární projekt či jako prostředek výuky; v širším kontextu se lze zaměřovat na procesy její tvorby, jejího schvalování, užívání, hodnocení atp. (viz obr. 1). Považujeme za nezbytné zabývat se také problematikou metodologie výzkumu učebnic, neboť právě zde se objevuje mnoho nezodpovězených otázek, týkajících se zejména objektivnosti a spolehlivosti dat, která výzkum učebnic produkuje. Podrobnější zhodnocení současného českého výzkumu učebnic, včetně odkazů na relevantní literaturu, je zpracováno v publikaci *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu* (Knecht, Janík a kol. 2008).

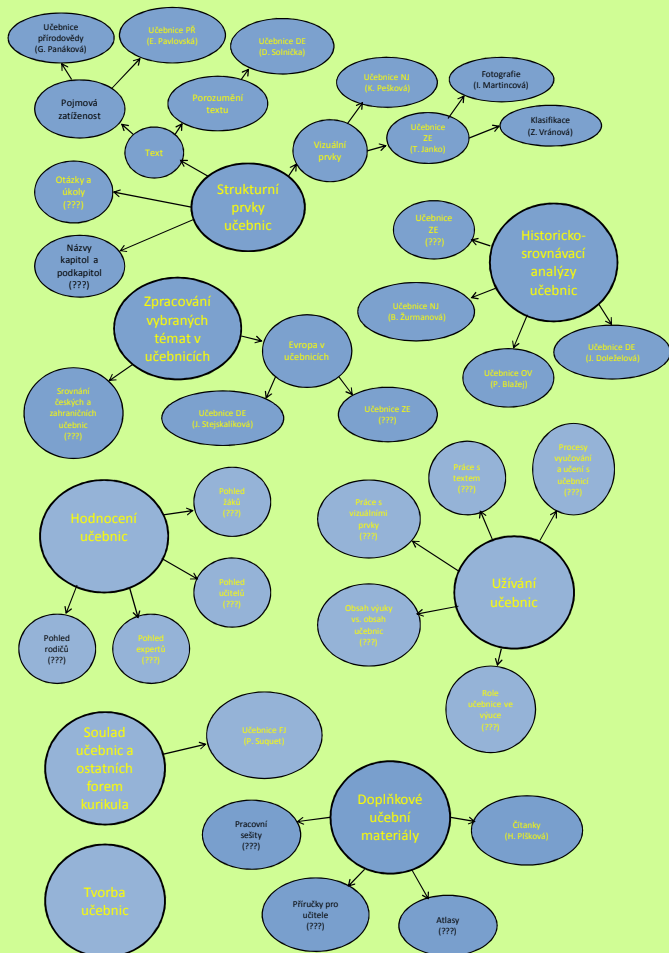
Obr. 1: Výzkum učebnic v užším a širším kontextu

Skupina pro výzkum učebnic CPV PdF MU

Skupina pro výzkum učebnic vznikla na Centru pedagogického výzkumu PdF MU z iniciativy prof. J. Maňáka jako reakce na nepříznivou situaci v oblasti výzkumu učebnic po roce 1989 (srov. Průcha 2006, s. 10-11). Cílem *Skupiny* je:

- produkovat kvalitní, spolehlivé a empiricky ověřené poznatky týkající se učebnic, zejména s ohledem na potřeby teorie a praxe;
- navrhovat, rozvíjet a ověřovat možnosti empirického zkoumání učebnic, včetně širšího kontextu jejich tvorby, schvalování, užívání, hodnocení aj.;
- poskytovat teoretickou a metodologickou podporu a publikační příležitosti začínajícím i zkušeným badatelům v oblasti výzkumu učebnic;
- organizovat pravidelné konference a semináře, jež směřují k etablování a dalšímu rozšiřování odborné komunity, která své aktivity směřuje do oblasti výzkumu učebnic.

V současnosti má *Skupina pro výzkum učebnic CPV PdF MU* více než 20 členů, kteří se čtyřikrát ročně setkávají na pravidelných monotematicky zaměřených seminářích. Aktivity *Skupiny* směřují k systematicky koordinovanému výzkumu učebnic (viz obr. 2), který by přinášel výzkumně ověřené poznatky s ohledem na aktuální potřeby pedagogické teorie a praxe, vzdělávací politiky a tvorby učebnic. Odborné studie vycházející z výzkumů realizovaných v rámci *Skupiny pro výzkum učebnic CPV PdF MU* byly publikovány spolu s dalšími studiemi předních českých a slovenských odborníků v několika recenzovaných monografiích a sbornících (viz níže).

Obr. 2: Struktura *Skupiny pro výzkum učebnic CPV PdF MU* (témata disertačních prací jsou ve schématu znázorněna žlutým písmem, témata diplomových prací jsou znázorněna černým písmem)

Literatura:

- KNECHT, P.; JANÍK, T. a kol. *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2008.
- MIKK, J. *Textbook: Research and Writing*. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2000.
- PRŮCHA, J. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno : Paido, 1998.
- PRŮCHA, J. *Učebnice: Teorie, výzkum a potřeby praxe*. In MAŇÁK, J.; KLAPKO, D. (ed.). *Učebnice pod lupou*. Brno : Paido, 2006, s. 9–21.

Vybrané publikace Skupiny pro výzkum učebnic

MAŇÁK, J.; KLAPKO, D. (ed). *Učebnice pod lupou*. Brno : Paido, 2006. ISBN 80-7315-124-3.

Autoři 11 příspěvků v publikaci sledují některé důležité charakteristiky současných učebnic. Příspěvky jsou zdrojem cenných informací pro výzkumníky, učitele, tvůrce učebnic i další zájemce.

MAŇÁK, J.; KNECHT, P. (eds). *Hodnocení učebnic*. Brno : Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-148-5.

Publikace obsahuje 12 studií zaměřujících se na problematiku učebnic. Editoři si kladou za cíl podníti vědeckou diskusi na téma evaluace učebnic, zejména v souvislosti s novými přístupy a metodami.

KNECHT, P.; JANÍK, T. a kol. *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-174-4.

Kolektivní monografie obsahuje čtrnáct kapitol předních českých a slovenských odborníků. Cílem je přispět k ujasnění problematiky zkoumání a tvorby učebnic a poukázat na vybrané metodologické přístupy, které se v dané oblasti rozvíjejí.

NAVJAROVÁ, V.; JANÍK, T.; KNECHT, P. (eds). *Kurikulum a učebnice*. Brno : MU, 2008. ISBN 978-80-210-4730-3.

Sborník anotací příspěvků z konference *Kurikulum a učebnice z pohledu pedagogického výzkumu* konané ve dnech 24. 6. – 25. 6. 2008 na Pedagogické fakultě MU. Součástí sborníku je dokumentační CD-ROM obsahující plné texty příspěvků.